

Шанскова Т. І. Сучасні пріоритети управління якістю освіти закладів вищої освіти: кафедральний рівень // Парадигмальна модель керівника сфери освіти у контексті євроінтеграційних процесів : Матеріали міжнародного форуму управлінської діяльності (18 – 19 травня 2019 р. м. Тернопіль). Тернопіль: КРОК, 2019. С. 98 - 103

УДК 378:005.6

Шанскова Т. І.,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
і педагогічних інновацій
*Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
doktorshans@ukr.net*

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КАФЕДРАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Пріоритетом розвитку суспільства у ХХІ столітті, що визнаний світовим співтовариством, є якість освіти. У високотехнологічному інформаційному суспільстві, системі інновацій, якість освіти стає головним аргументом людського розвитку, в забезпеченні такого рівня життєвої та професійної компетентності людини, який би задовольняв її прагнення до самовдосконалення.

Реформування системи освіти в Україні значною мірою відбилося на системі вищої освіти країни, у тому числі й на системі управління освітою та її якістю. У науковій роботі С. Шишова та В. Кальней "Моніторинг якості освіти", якість трактується як соціальна категорія, що визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам і очікуванням суспільства (різних соціальних груп) у розвитку і формуванні громадянських, побутових та професійних компетенцій особистості [4]. Якість

освіти можна визначити як сукупність властивостей та характеристик освітнього процесу, що надають йому спроможність формувати такий рівень професійної та громадянської компетентності, який задовольняє потреби суспільства.

У загальному тлумаченні поняття "якість освіти" розглядають як досягнення характеристик, що відповідають освітнім стандартам. При цьому якість освіти – це одночасно і кінцевий результат навчання, і якість організації освітнього процесу, якість умов і засобів досягнення бажаних цілей. Дійсно, якісною можна вважати освіту, якщо помітні досягнення мають всі учасники педагогічної взаємодії, тобто і викладачі, і ті, хто навчається.

Доцільно вирізняти внутрішні і зовнішні характеристики якості освіти, що описують освітній процес, його результат і систему освіти загалом. На думку К. Болла, внутрішні та зовнішні характеристики оцінювання якості вищої освіти необхідні у зв'язку з тим, що оцінка якості освіти має як утилітарний вимір, так і вимір, пов'язаний з розвитком інтелекту, компетентності і творчого потенціалу студента [1].

Зокрема, до *внутрішніх* характеристик якості освіти можна віднести:

а) якість освітнього середовища ("технологічність" управління освітнім процесом, ефективність науково-методичної роботи, ресурсне забезпечення навчального процесу, кадровий потенціал ЗВО тощо);

б) якість реалізації освітнього процесу (науковість і доступність змісту освіти, педагогічна майстерність викладача, ефективність засобів навчання, зокрема якість підручників, задоволення різноманітних освітніх потреб тощо);

в) якість результатів освітнього процесу (рівень навчальних досягнень студентів, розвиток їх мислення, ступінь соціальної адаптації, культури і вихованості студентів тощо).

Зовнішні характеристики якості освіти визначають її як соціальну інституцію, що відображає ефективність функціонування освітньої системи, її вплив на людину і суспільні процеси, задоволення потреб особистості і держави загалом. До зовнішніх показників належить доступність до якісної

освіти усіх громадян незалежно від їх соціального і майнового статусу чи інших обмежень, її відповідність освітнім стандартам, задоволення освітніх запитів майбутніх фахівців, наступність у здобутті вищої освіти, відкриття перспектив професійного зростання і соціального статусу тощо.

Розглянемо основні *складові якості освіти*, зокрема у закладах вищої освіти:

1. Якість цінностей, цілей і норм полягає у врахуванні в освітньому процесі вимог різних груп споживачів до надання освітніх послуг (студентів, роботодавців, суспільства в цілому, керівництва і педагогічних працівників закладів вищої освіти)ю

2. Якість умов характеризується рівнем матеріально-технічної бази та соціальної інфраструктури закладу вищої освіти, інформаційно-комп'ютерного забезпечення, а також рівнем професійної кваліфікації викладачів та інтелектуальним та мотиваційним потенціалом студентів.

3. Якість навчально-виховного процесу включає якість змісту освіти та якість освітніх технологій та відображає рівень навчально-методичного забезпечення, зміст освітніх програм, застосування і впровадження різноманітних освітніх технологій.

4. Якість результату освіти можна розглядати як готовність випускника закладу вищої освіти до виконання професійної діяльності.

Якщо мова йде про якість вищої професійної освіти, то, спираючись на сучасні базові положення теорії якості освіти, її можна охарактеризувати як певну структуру та як процес.

У *структурному* плані вона являє собою сукупність якостей освітніх систем різного рівня, що реалізуються у закладі вищої освіти, кожна з яких розглядається як підсистема якості:

- якість освітньої системи ЗВО в цілому;
- якість освітніх систем, що реалізуються інститутами і факультетами, що входять до складу університету;
- якість освітньої системи, яка реалізується на кафедрі;

- якість викладання окремих дисциплін;
- якість навчальної діяльності студента.

Якість освітньої системи більш високого рівня складається з якості освітніх систем нижчих рівнів, які входять до неї. Забезпечення якості професійної підготовки фахівця на різних рівнях освітніх систем синтезується через якість цілепокладання (якості стандарту); якість освітніх програм; якість кадрового та наукового потенціалів викладачів, задіяних у навчальному процесі; якість студентів (на вході навчального закладу абітурієнтів, на виході - випускників); якість засобів освітнього процесу: матеріально-технічної та експериментальної бази, навчально-методичного забезпечення; якість освітньої технології.

Відповідно положенням *процесного* підходу до організації управління виникає необхідність реалізації всієї сукупності функцій управління якістю освіти щодо забезпечення її ефективності. Така сукупність функцій відображає стадії процесу управління або його процесуальну структуру. В цьому випадку можуть мати місце такі функції: цілепокладання, інформаційна, прогнозування, прийняття рішень, організаційна, комунікаційна, контрольно-оцінна.

Сучасні умови функціонування закладів вищої освіти вимагають створення системи управління якістю на нижчих, базових рівнях управління, до яких у структури закладу вищої освіти належать кафедри. Згідно статті 33 Закону України "Про вищу освіту" кафедра - це базовий структурний підрозділ закладу вищої освіти державної (комунальної) форми власності (його філій, інститутів, факультетів), що впроваджує освітню, методичну та/або наукову діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією) чи міжгалузеву групою спеціальностей [3].

Головними завданнями кафедри є створення умов для задоволення потреб студентів у підвищенні рівня професійних і загальнокультурних знань; підготовка висококваліфікованих фахівців з глибокими теоретичними знаннями і необхідними практичними вміннями; підвищення кваліфікації персоналу кафедри; підвищення якості методичного забезпечення навчального процесу;

розроблення та впровадження нових технологій навчання; задоволення потреб підприємств і організацій у підвищенні кваліфікації їх персоналу; організація і проведення наукових досліджень і виконання пошуково-конструкторських робіт; поширення наукових, технічних і культурних знань серед населення. Тому кафедру можна розглядати як самостійну організаційну одиницю, що забезпечує навчальний процес та контролює його якість на своєму рівні.

З одного боку, кафедра виступає виконавцем управлінських рішень факультету, а з іншого – здійснює власне управління якістю освіти у межах закладу вищої освіти. Так, деканатами факультетів проводиться аналіз якості діяльності кафедр, якості підготовки фахівців за спеціалізаціями, якості навчально-виховного процесу, якості планування діяльності кафедр. Завдяки застосуванню методів порівняння об'єктів якості з еталонами якості проводиться рейтингова система оцінки діяльності кафедр, оцінка виконання планів факультету кафедрами, розробляються та реалізуються заходи щодо стимулювання діяльності кафедр, викладачів і студентів (заохочення кафедр, викладачів, студентів відповідно до їх рейтинговими показниками).

Місце кафедри у забезпеченні якості освіти полягає в аналізі та оцінці діяльності викладачів (діагностика якості навчального процесу, здійснюваного викладачами; оцінка якості планування діяльності викладачів; стимулювання діяльності викладачів на кафедрі; оцінка якості навчальних програм і методичних матеріалів, використовуваних під час занять викладачами).

Управління якістю освіти на рівні "викладач – студент" передбачає вивчення вихідного рівня якості навчання у студентів, розробку рейтингової системи оцінки якості навчальної роботи; аналіз поточного стану якості навчання студентів, їх мотивацію до навчання; своєчасну корекцію формування знань і умінь.

Можна виділити ряд факторів, що впливають на ефективність управління якістю освіти, а саме: якість визначення мети; відповідність поставлених цілей засобам їх досягнення; адекватність оцінки поточного стану освітнього процесу; мотивація керівника освітньої організації і персоналу, що спрямована

на досягнення поставлених цілей; кваліфікація і особистісні якості керівника і персоналу освітньої організації; обсяг і якість ресурсів, залучених для досягнення поставлених цілей; участь органів державно-громадського управління, колегіальних органів управління та органів, що беруть участь в управлінні освітньою організацією, в прийнятті управлінських рішень.

Саме, систематизація в управлінні якістю освіти на рівні кафедри ЗВО дозволяє не тільки структурувати і упорядкувати всю діяльність кафедри, але і сприяє формуванню її позитивного іміджу і, як наслідок, залучення більшої кількості абітурієнтів до навчання.

Використана література:

1. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя]. Тернопіль, 2004. 384 с.
2. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз) : [монографія]. Дніпропетровськ, 2005. 286 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення: 24.02.2019).
4. Кальней В. А. Мониторинг качества образования в школе. Москва, 1999. 320 с.